

Huvuddelen av Elfversons produktion består av trähattar, mestadels till whiskey, cognac och tequila.

FOTO: JANNE ADEEN

Hatten av för Påryds världsledande företag

På Elfversons i Påryd jobbar personalen för högt tryck. Företaget är världsledande på produktion av trähattar till spritindustrin och dess märken pryder flaskor från de största bolagen i världen. Beställningarna strömmar in till Elfversons som surfar på en våg av lyxiga spritprodukter som whiskey, cognac och tequila.

– Vi har så mycket att göra nu att det är svårt att hinna med, säger David Paajanen som är företagets vd och marknadschef.

Elfversons är ett av landets äldsta träsvarverier. Strax före första världskriget började företaget tillverka trähattar.

Fortsättning följer på nästa sida...

David Paajanen med en klassisk Kalmartrissa. Det är en träjojo som tillverkats av Elfversons sedan 1932. Nu tillverkar företaget 20 000 jojoar om året, på 70-talet gjorde man en miljon om året.

PÅRYD. Elfversons har beskrivits som själva pulsådern i samhället Påryd, det är också ett av de äldsta företagen i Kalmar kommun. Vid sidan om trähattarna tillverkar Elfversons också Kalmartrissan. Antalet anställda i dag är 60 personer, en dubbling från 2009 då personalstyrkan omfattade 29 anställda. Framtidsprognoserna är ljusa, det sjuder av optimism i det anrika företaget. Oderböckerna är fulltecknade och efterfrågan fortsätter att öka. I år tillverkar Elfversons 76 miljoner korkar, det motsvarar en 1,5 miljon i veckan. För att möta den ökade efterfrågan ska den siffran öka till 2 miljoner i veckan.

– För 13 år sedan var medelåldern hos våra anställda 57 år. I dag har vi 19-20-åringar i personalen, andelen kvinnor och invandrare har också ökat här.

Antagligen kommer vi att nyanställa, men vi har inte riktigt fastställt hur många och till vilken avdelning, säger David Paajanen.

För knappt 150 år sedan började fabriken svarva och fräsa trä av bok, björk och ek. Den internationella textilindustrin växte snabbt vid den tiden och behovet av trådrullar var mycket stort. I dag består Elfversons produktion till 95 procent av att göra trä-

hattar till spritflaskor. Det är ett arbete som kräver precision, felmarginalen är 0,4 millimeter. Elfversons har kvar gamla svarvar, men tar också fram nya maskiner som tillverkas i Kalmar. Dessutom har man köpt svarvar från Italien, men dessa jobbar på ett helt annat sätt, säger David Paajanen.

När trähattarna tillverkas packas de ner och sänds till Portugal där de får en kork. Nästa steg är att hattarna sätts på spritflaskor över hela världen.

– När de limmar kork går det väldigt snabbt och på destillerierna kommer flaskorna i hög fart på buteljeringsslinjerna. Om trähattarna skulle variera i

"Om trähattarna skulle variera i storlek skulle buteljeringsslinjerna tvärstanna."

David Paajanen

storlek skulle buteljeringsslinjerna tvärstanna. Det är svårt att göra det vi gör och det är därför som vi lyckats vara kvar.

Trenden går mot större volymer, en order kan vara på en miljon trähattar. Men för 15-20 år sedan såg det helt annorlunda ut. Av kostnadsskäl valde destillerierna platshattar, dessa producerades i Kina. Successivt flyttades tillverkningen från Europa till Asien. Men när miljöaspekten kom in i bilden gjorde destillerierna en helomvändning och återvände till träkorkar.

– Och nu har det blivit så att vi helt enkelt inte hinner med. Sedan 2009 har

våra kurvor pekats uppåt varje år, med undantag för pandemiåren som ju slog hårt mot i stort sett alla företag.

En annan förändring de senaste åren är att Elfversons största kunder har blivit deras ägare. År 2018 köpte Amorim från Portugal 70+ procent av aktierna, två år senare köpte portugiserna resterande 30 procent.

Tidigare i år bildades ett nytt företag i Portugal vid namnet Elfverson Investimentos. Företaget grundades av Amorim och J.C. Ribeiro, Elfversons två största kunder. Alla aktier i Elfverson & Co AB flyttades till det nya bolaget i Portugal. På så vis ägs Elf-

FOTO: JANNE ADEEN

Elfversons affärsidé har genom åren varit densamma: att erbjuda långa serier av svarvade och figurfrästa trädetaljer av hög kvalitet.

Början till dagens Elfversion & Co var Kalmar Bobbin, en fabrik för trådrullar.

Lackeringen. Trähattarna lackeras alltså i dessa tunnor.

FAKTA

Elfversion

Början till dagens Elfversion & Co var Kalmar Bobbin, en fabrik för trådrullar. Verksamheten startade 1874 av tysken Wilhelm Heinrich Papenhagen, för att möta den växande engelska textilindustrins behov. År 1894 kom fabriken i familjen Elfversons ägo och 1912 förvärvades ett företag i Påryd med närbesläktad tillverkning.

1921 brann fabriken upp och företaget gick i konkurs. Ett år senare återuppstod Elfversion & Co tack vare Fritz och Ernst Gullbrandson.

1932 började tillverkningen av jojo, som fortfarande sker idag. På 1960-talet var Brio var den största kunden.

1975 började jojoboomen som slutade 1978. Den största kunden Parker Bros i Kanada köpte 1.099.000 jojo vilket företaget rekord på.

På slutet av 70-talet tillverkades nästan inga hattar längre.

2009 ett dystert år för företaget, med en oväntat låg omsättning pga finanskrisen.

Källa: elfversion.se

version & Co AB av båda portugisiska företagen med 50 procent var.

Det fanns viss oro bland personalen Påryd när företaget fick nya ägare, men jobben är inte hotade och Amorim har de senaste åren investerat 20 miljoner kronor i fabriken i Påryd.

– Inte en chans att vi flyttar härifrån! De köpte oss för att de är intresserade av vår tillverkning och hur vi gör våra korkar. Vårt företag är mer känt i Portugal än här i Sverige. Våra två ägarföretag har i dag så stor produktion att de också köper in korkar från andra tillverkare. Skulle efterfrågan minska så behö-

ver de bara köpa från oss.

År 1932 började Elfversons tillverka trä-jojo Kalmartrissan. Företaget har dock inte haft tid att uppmärksamma 90-årsjubileet.

– Just nu är intresset för Kalmartrissan inte så stort, vi tillverkar 20 000 jojoar om året. Som mest har företaget gjort en miljon stycken om året.

Ordet jojo är filippinska och betyder "tillbaka". Första gången den nämns i Sverige är någon gång på 1830-talet, och då rörde det sig mest om egentillverkade leksaker.

Av alla jojoar är Kalmartrissan den kanske mest spridda och kända. Den

"Just nu är intresset för Kalmartrissan inte så stort, vi tillverkar 20 000 jojoar om året."

David Panjanen

ser fortfarande i stort sett likadan ut som när fabriken Gösta Elfversion började tillverka den industriellt i början av 1930-talet.

Det var under en resa till England som Elfversion såg barnen leka med jojoar.

Tillsammans med fabriken dåvarande produktionschef Ivan Pettersson utvecklade han ett svenskt alternativ som var svarvad i ett enda massivt trästycke för att öka hållbarheten.

Genom årens lopp har miljontals jojoar lämnat fabriken och många av de tidigare modellerna är helt eftertraktade samlarobjekt idag.

De tidiga jojoarna hade en skåra på bara 1,7 millimeter vilket gjorde dem enkla för de allra minsta barnen eller de rena nybörjarna. Efter hand har man utökat skåran till nästan det dubbla vilket innebär att moderna Kalmartrissor passar bättre för den som vill göra tricks. Ju smalare skåran i jojon är desto enklare är det för en nybörjare att joja upp och ned med den. Men en bred skåra gör det svårare att göra lite mer avancerade tricks.

JANNE ADEEN